

יהושע? מפני מה נזדעזעת?

אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר: מאור גדול ראיתי בים ונחרדתי.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: שמא, יתכן שעיניו של לוייתן ראת; והרי עיניו של לוייתן מאירות ביותר, דכתיב על הלוייתן, [איוב מא י]: עיניו זורחות ומאירות⁽⁹⁾ כעפעפי שחר.⁽¹⁰⁾

אמר רב אשי: אמר, סיפר, לי הונא בר נתן: זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא, פעם אחת הלכנו במדבר.

והשליכו אותה בספינה; היו בספינה ציפורים שאחר שחיתתם מלחו אותם כדי שיתקיימו, הניחו עליהם⁽⁶⁾ את האבן לנסות אם אכן יחיו שוב הצפורים; קמו הצפורים לתחייה, לקחו את האבן עמהם ופרחו להם.⁽⁷⁾

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע, שהיו באין, נוסעים, בספינה, והיה רבי אליעזר ישן, ורבי יהושע נעור.⁽⁸⁾

נזדעזע, נחרד ונבהל, רבי יהושע, וננער רבי אליעזר.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: מה זה

אדום שלא יעסקו בתורה, ועל ידי מלחמת מלכות ישמעאל בהם נחבטלה גזירתם הרעה עלינו. [וב"עץ יוסף" הביא מספר "דרכי נועם" שמאמר זה רומז לגאולת ישראל ממצרים וגאולה העתידה לבא, ראה שם].

8. כתב ב"עיון יעקב": אתא לאשמעינן דרך ארץ שאם שני ישראלים הולכים בספינה מקום סכנה כהולכי ימים לא ישנו שניהם, אלא אחד ישאר נעור, כדי לשמור את חברו.

9. רש"י.

10. במהרש"א פירש שמעשה זה היה בלילה ורבי יהושע היה סבור שהוא ראה את החמה שמהלכת בלילה תחת התהום, ורבי אליעזר אמר לו שאת החמה אי אפשר לראות שם בלילה כי בלילה החמה עולה למעלה מן הרקיע, [ראה לעיל כה ב ופסחים צד ב], אבל עיניו של לוייתן ראית בים דכתיב: "ועיניו כעפעפי שחר" ועל שם זיכרון בריאתו כעצם השמים לטוהר כי הוא יהיה מאכל ותענוג נפשי לצידיקים לעולם הבא, כדלקמן.

המופלג של אשת רבי חנינא בן דוסא שלא רצתה ליהנות בעולם הזה משכרה לעולם הבא [כדאיתא בתענית כה א]. ומה שאמרו דשדיא תכלת, הכוונה לשכרם של צדיקים שתגיע השגתם עד כסא הכבוד, כמו שאמרו [מנחות מג ב]: תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד.

וב"עץ יוסף" הוסיף שמאמר זה בא ללמד את לומדי התורה שלא יתאוו למה שנאמר בה [משלי ג]: "בשמאלה עושר וכבוד" כי על ידי הסתפקותם במועט יזכו לעתיד לבא לאוצרות מלאים של רוחניות. וב"ילקוט שמעוני" איתא: התורה אמרה לפני הקדוש ברוך הוא: כתיב "בשמאלה עושר וכבוד" מפני מה בני עניים! והקדוש ברוך הוא משיבה "להנחיל אוהבי יש", למה הם עניים בעולם הזה? כדי שלא יעסקו בדברים אחרים וישכחו התורה.

6. בפירוש ריטב"א משמע שהאבן מחיה את המתים על ידי מה שתולים אותה בצוארו של המת, וכן משמע ברשב"ם כאן.

7. המהרש"א פירש מאמר זה על גזירות מלכות